

Megjelenik minden csütörtökön, so-féle képpel ellátva. Előfizetési ár: Félév 6 frt; teljese 3 frt; negyedévre 1.50 kr. Előfizethető minden postahivatalnál és könyvtárnál.
Hirdetések díja: 4 hasábról pont sor 9 n. kr.

Egy perzsa költő a XI. századból.

(Omer Chejjam.)

A Kisfaludy-Társaság tavalyi egyik gyűlésén Vadnay Károly olvasott föl mutatványt Omer Chejjam régi perzsa költő műveiből, melyeket a keleti nyelvekkel foglalkozó Erődi Béla fordított magyarra. A felolvasott mutatványok általános figyelmet gerjesztettek a bennük rejlő sajátosság miatt.

Chejjam költeményei négyes sorokban vannak írva, s eszpős kifakadásokat tartalmaznak a papok kétszínűsége, a Korán hitelkéllői és az emberek hiu törekvései ellen. A költő nagy kedvelője a bornak, s mivel a mahomedán vallás tiltja a bor élvezetét, Chejjam magából a szent Koránból vett érvekkel cáfolja meg legtöbbször e tilalmat,

barátait s addig is közöljük mutatványul és a költő ismertetéseül 464 dalából a következőket:

Omer Chejjam négyeséből.

I.

Ki hátad biztonsággal riveted,
Nyisd ki szemed, s meglátd, hogy ellened.

Porosz foglyok Párisban. (Szövege D. Iapon.)

Omer Chejjam nem kevésbé népszerű költő mint Hatiz, s okvetlen a XI. század egyik kiválóbb irodalmi jelensége. Fő alapvonása a cinikus-ság. Abban is különbözik korának többi költőtől, hogy míg azok a perzsa királyok udvarában éltek, addig Chejjam magányba vonulva elmélkedéssel és csillagászattal töltötte idejét.

s valamint nem kiméli a papokat, ugy nem kiméli Mahomedet, sőt Alláht sem.

Művei közt borsalmai a legérdekesebbek.

Rövid idő múlva meg fog ismerkedni a magyar közönség Chejjam költeményeivel, minthogy Erődi Béla lefordította magyarra, s közelébb sajtó alá adja. Figyelmeztetjük tehát rí a költészet

Szerez most csak kevés számú barátot,
S beszélj vele távolról — ha találod.

II.

Kellenes a palack rózsaszín bora,
Ha koboz szél s kesereg a fuvola.
Az álszent is, ki a borról mítsem tud,
Kedves, hogy ha — száz mérföldre tova fut.

III.

Fübe fekszem tavasszal egy hurival,
És kancsából élvét ad a borítal.
A világ hadl mondjon bármit is szám,
Kutya legyok, ha vágyom a menny után,

IV.

Hej barátom, erősségül a bort add,
S tedd pirossá ambraszínű aromát.
Ha meghalok, mosd meg borral testemet,
És szőlőfa koporsóba temessed.

V.

A nagy urak, kik kevélyek címűkre,
Mint le vannak butól, gondtól nyügözve.
Legszébb az, hogy nem is ember szerintük
Az, a ki nem szenvedélyrab: mikint ök.

VI.

A kinek van e földön egy kenyere,
S egy kis fészke hova magát bevegye,
És senkinek sem ura, sem szolgálja:
Mondl: legyen vig, mert üdv az ő világa.

VII.

Ne igyál bort műveletlen paraszttal,
Mert részegen sok bajban elmarasztal.
Este perel, minden rutat mérészel,
Másnap gyötör engedelmelekéréssel.

VIII.

Hol a táncos? Ignyok a bort, hogy a nap itt ne lássa.
Baldog az, ki emlékezik hajnali borivására.
Három tárgy van, melyet nagyon szeretek:
A részeg fej, a bájos lány és a reg.

IX.

Végy egy borral telt palackot kezvedhez,
És aztán a filmilével versenyezz.
Mert ha a bort esendben imi kellene,
A kancsából „glu-glu” nélkül ömlene.

Perzsából: **Erődi Béla.**

Bem József honvéd-altábornagy.

(A „Hazánk s Külföld” 1870-diki mellépléje.)

(Vége.)

Jelleme hasonló Hannibaléhoz, ki akkor vala boldog, ha Róma ellen harcolhatott.

De térjünk át Kőváry nyomán Bemnek azon húsznapos hadjárataira, mely Erdélyt az orosz és osztrák császári seregektől megtisztítá.

Főszeregünk Medgyesnél táboroz, s roppant számu ellenség áll vele szemközt. Brassóban Engelhardt tábornok alatt 6000, Szébenben Skariatín ezredes alatt 4000 muszka fedezet; támogatásuk által mintegy 12000 császári léphetett síkra, kikhez a szász nemzetőrököt s a felkelt oláháságot kell még számítanunk. Végre ott áll a borgói ut-szorost fenyegetőleg a bukovinai hadsereg és Urbán.

Mihelyt a bukovinai hadsereg beindult, Szeben körül az egész császári sereg mozgásba hozatott: Brassóból Schurter tábornok dandárának feje Szébenbe, b. Heydte őrnagy portyázó csapatja Ujgyeházra rendeltetett. A véletlen esetre az olasz harctérről most érkezett Maroicsies tábornoki őrnagy és Skariatín ezredes Szeben tartása fölött tisztába jöttek.

Ily előzmények után a seregeket megindíták. A fővezér, minthogy b. Puchner és Gedeon osztrák altábornagok gyöngéledtek, Kalliany tábornok lett. Dandárvezérek: az Olaszországból szintén most érkezett s nagy remények közt fölléptetett Van der Nüll gradiskai határőr-ezredes, a másik b. Schutterheim ezredes, a harmadik b. Uraeca alezredes; mindegyik dandár mintegy 3000 fővel áll s mindenikkel 12 ágyu. A tér, mely a két sereg, illetőleg Medgyes és Szeben közt fekszik, 4 mérföld.

A völgyön, mely 1000—1500 lépésnyi szélességben vonul Medgyesnek, Van der Nüll dandára jött elől: március 1-jén előcsapatja már Kis-Kapuson ért, melyet Herkálóvits őrnagy a 24-dik zászlóalj, kevés lovasság és 6 ágyuval e napon szerencsésen megtartott. Ugyanevak e dandár másik osztálya — a gyulafehérvári osztrák őrség által támogatva — baba Balászfalvára csapott, mely hely honvédek által volt megszállva. A jobb-

kéz felől másik völgyön b. Heydte őrnagy volt megbízva, hogy Medgyes mögé kerüljön.

A császáriak ily nagy mérvben közelítése seregünket nem kissé lepte meg, mert kedvelt vezére, Bem Beszterecén volt s másnap bizonyos a csata... Ily feszült körülmények közt érkezett Medgyesre Bem, esti tíz órakor.

Márc. 2-kán, reggeli 8 órakor Van der Nüll Kis-Kapuson megtámadta: az őrség feladatához képest feltartá az ellent, míg a sereg magát rendezheté, s azzal visszavonult a tábor zöméhez, mely Medgyestől délre, mintegy félórnyira, egy amphitheatris kerekességű téren foglalt helyet, melyet az országút ketté metsz. Előtte Szász-Ivánfalváról a Nagy-Küküllőnek tartva egy patak fut, jobb partjára Bem 16 ágyut szegeztetett ki s védelmükre sáncoltatásokat tett: itt fogadta el az ellenség tüzét; a Déva felől érkezett osztálylyal jött Hrabovszky alezredes s 4 ágyuval Musna felé vett állást. Kemény ágyu-csata folyt, a mikor Bem 10 óra felé Medgyesről kilépett, Czece ezredestől a vezényletet átvette s az eddigi védelmező esatát támadóra fordította. A császáriak vége szemben egy jól épült fogadót foglaltak el; b. Bánffy János alezredes a 11. és 24-dik honvédzászlóaljjal elküldé, hogy onnan őket kiverje. A 11-dik zászlóalj Inezédi Samu őrnagya alatt oroszláni bátorsággal rontott előre s oly esatát nyitott meg, mely leginkább az épület el-, és visszafoglalása körül központosult. Ágyu és szurony öt óráig vittak egymással. Ekkor gr. Bethlen Gergely alezredes a Mátyás, Károlyi s Württemberg huszárokkal s többek közt az 55-dik zászlóaljjal előrontottak, a császáriakat állásukból kiverték s a csata el vala döntve.

Van der Nüllék megfutottak. Bem Kis-Kapuson át Asszonynépeig üldözte őket, hol b. Stutterheim ide érkezett dandárának közbelpése esti 10 órakor a esatának véget vetett. Eredménye len, hogy a magyarok ugyanazon állásban maradtak, melyből reggel kimozdultak: az előrs Kis-Kapuson állt meg, a sereg zöme pedig a sáncok mögé vonult. Bem annyira meg volt seregével elégedve, hogy apróbb kitérítések mellett a megsebesült Inezédi Samut alezredessé, gr. Lázár Albertet, gr. Bethlen Olivért s Alsó Sándort őrnagyokká nevezte ki.

Másnap márc. 3-ikán még keményebb esatára volt kilátás. Van der Nüll ezredes dandára mellé b. Stutterheim és b. Uraeca dandárjai is megérkeztek. A tábor vezényletet ma már maga Kalliany tábornok vette át, kit Maroicsies tábornoki őrnagy támogatott. Miként tegnap, a Kis-Kapuson állt őrség most is csakhamar visszavonult. Bem előbb azon ponton foglalt állást, melyen tegnap a császáriak. Délután 3 órakor megkezdődött a nagy-szerű csata, melyben a császáriak 36 ágyuval mintegy tízezeren, a magyarok hasonló erővel esaptak össze. Két óra hosszat ágyu csata folyt, a mikor két tizenkétfontos ágyu, melyet Maroicsies őrnagy a Sezu-Márc nevű hegyre tíz lovas fogatokkal vontatottat föl, megszólalt s a magyarság ágyuit rombolni kezdé. Bem erre tegnapi állásába húzódt. Azonban mi tegnap nem sikerült: a bal szárny megkerülése, — ma csaknem létesült, mire Bem a mindenfelől intézett rohamot be nem várva, visszahúzóztatását megkezdette.

A csata a császáriak részére meg volt nyerve, de a mint jelenték, 500 halott, 137 sebesült s több tiszt életével vásárlák meg a győzelmet. Bem Medgyesén összeszelte seregét, mert a császáriak utca-harcot kezdeni nem látták tanácsosnak, az éjszótében a várost esőndesen oltahagya, míg a császáriak az egész éj-t, a hideg dacára, Medgyes előtt táborozva töltötték.

Bem, ki távolról sem gyanítá, hogy a császáriak a nyert győzedelmet hasznukra ne fordítsák s üldözölle ne vegyék, a legnagyobb óvatossággal a Küküllő jobb partján húzódt Erzsébetváros felé s ott a balpartra térve, az országút ment föl Segesvárnak, hová márc. 5-dike reggelén érke-

zett. Bizonyos volt benne, hogy új csata kezdődik s azt Segesvár előtt akarta elfogadni. A várostól félórára egy vízosásos árkt választott ki álláspontul, azt három zászlóaljjal éjjel-nappal sáncoltatta, távol sem gyanítva, hogy az öt mérföldre maradt győzelmesek három egész napi időt engedtek számára.

Ez idő alatt kényelmesen rendezte seregeit, Marosvárhelyről új csapatokat húzott össze, ágyuit, fegyvereit kijavíttatá s most már nyugodtan várta a támadást.

Márc. 8-ikán, mely napon Engelhardt tábornok a székely és szász földet egybekötő hidat — mert Bem Brassóra törésétől félt — levágatá; mely napon a magyarországi fővezérséget a Dembinszky helyébe lépett Vetter vette át s egyedül Bem most sem rendeltetett más fővezér alá. — a Medgyesre érkezett b. Puchner seregét Bem ellen indítá. Azonban, vagy mert a győzelemben bizonyos levén, Bem-et a Székely-földtől el akarta vágni, hogy oda ne menekülhessen; vagy mert a rögtönzött sáncokat tulerőseknek tartá: Szent-Ágota felé indult, másnap Trapoldon Van der Nüll dandárának még egész kényelmesen rendelkezett osztogatott s nagy haladt a délről megkerült Segesvárnak.

Az elbizakodottság ez úriási botlásit a vész perceiben legleleményesebb Bem hasznára tudta fordítani. A mint a papíron oly szép haditervet megértette, azonnal dobot veretett s csupán annyi időt vesztett, míg két fegyelmet sértett huszárt — Zsurmay kérése dacára, ki ezért kilépett. — fübe lövetett; azzal márc. 9-dikén dél felé sebes léptekben megindult, másnap reggel a gr. Alberttől ott hagyott Medgyesre ért; gr. Bethlen Gergelyt 8 ágyuval Musna felé indítá, hogy balszárnyát fedezze; még az nap Nagy-Selykig haladt, honnan márc. 11-ikén, délután 3 órakor, N.-Szében-től pár órára, Nagy-Csürnél állott s Szeben ostromára kivált.

Nem kívánjuk leírni a roppant meglepetést, mely a császári tábornokokat érte, midőn március 11-dike estéjén győzelmesen vonultak be a pusztán hagyott Segesvárra; nem a leveretést, midőn arra öbödtek, hogy Bem futás helyett, Szebennek nyomult. Ők is oda indultak, de már későn volt.

Későn volt, mert Szeben fölött a kocka el vala vetve. Fedezetét 4000 muszka s mintegy 2000 osztrák tette; Pfersmann tábornok és Skariatín ezredes, kikre a védelem bízva volt, várfalak, sáncok és ágyukban bízva, távol sem hitték, mi következik.

Bemet Nagy-Csürnél muszák fogadták; egy órai ágyuzás kezdődött, melynek végével a székelyek a szőlőkben felállított muszákukat szuronyra vették s azzal a csata a Szeben alatt elnyuló térségre len áthelyezve. Itt újra állást vettek s még borzasztóbb ágyusata fejtett ki; a Württemberg-huszárság az ellen jobb szárnya megkerülésére indult; Kiss Sándor alezredes Köburg- és Vilmos-huszárokkal egy orosz útegre rohant; a muszák elhagyták a szabadtérrt s visszavonultak az alsó város sáncai mögé. Hat órakor tehát már csak Bem állt a sikon, ki egyenesen a város alá nyomult s ostromát megkezdette. Az ágyu meydörgött s közben a székelység rohamokat kísérelt, de a muszák visszaverték. A bécsi légió, a 62 dik ugynevezett torontali zászlóalj szintén közreműködtek s 7 órakor már megmászák a sáncokat, mire a muszák oda hagya a külvárost, a felső város falai közé húzódtak... Bevenni! ez volt a feladat. Enélkül az alsóváros megtartására sem volt kilátás, s Bem fájdalommal gondolt rá, hogyha nem sikerül, az egész nap küzdölme elveszett. Hogy a rohamot könnyebbé tegye, néhány gránátot vetetett; de a meggyult házak világa a magyarok sorait a muszka golyóknak még jobban kitéte; a győzelem még kétesebbé vált... Azonban e válságos percben Bethlen Gergely kerülő osztályával Szeben alá érkezett s ki nem fáradt csapatokat vegyített a esatába. A lelkes 11-dik zászlóalj forradalmi

dalok mellett a sáncokon s külvároson át a kapuknak rontott, a föllekesült székelyek s Mátyásnyak utánuk s új meg új rohamot kíséreltek.

Már 200 muszka feküdt a kiserében. A parancsnok visszavonulót fuvattott. A nagy laktanya körül az elvonulás rendezése megkezdett.

Képzeltetni a roppant zavart, mit ezen jelenet előidézt. A város, melyet a törökök soha be nem vettek, melynek és falai most pallászádokkal voltak erősítve, mely 4000 muszkát fízett, csak hogy megvédelmezze: most fejtét vesztve futkosott, fogott és pakkolt, s gyalog és szekeren a futást megkezdő muszkák után indult. A nemzetőrség a piacon megdöbbenve állt s csak a császáriak tartották még a kapukat, még mind remélve, hogy b. Puchner háttán támadni fog.

Az égő házak lángjaitól megvilágított rómes jelenet közepette 10 órakor egyszerre csak menydrögöni kezd a magyarok *eljen* kiáltása. Már csak egyes golyók süvöltenek: a torlaszos utcákon a honvédek fegyvere villog. . . A muszkák erre Szebent elhagyták s ügyük némán futnak. A város megnéptelenedik; itt-ott elkésett menekvő siet még s annyi futó között egyedül Benigni József, a „Siebenbürgische Bote“ szerkesztőjét éri egy Kossuth-huszár golyója, mely nemzeti viszályt szító cikkeitre a végzetes pontot felytév.

Itt álltak a győzelmesek Szeben piacán. Az ellenküzdelem középpontja, a general-commandó székhelye, a szászok fővárosa, a román komité tűzhelye a magyarok kezébe jutott. A boszú pohara fenékgig volt üríthető. A rablás, égetés, gyilkolás szörnyeinek festett honvédek kéjtánsan jártaták tekintetüket végig s azzal hozzáfogtak a város fenekestől fölforgatásához — gondolják némelyek? . . . Nem: senkinek egyetlen hajszála sem görbült meg. Kínestárak ajtai helyett szent helyeket törtek föl, klastromok ajtaikat, hogy a bennük sinlett magyar foglyokat szabadítsák meg, hogy részt vegyenek a fájdalommas közörségben, mely a századok óta együtt békésen lakó nemzetek mások által felidézett romlású fölött tegnap másutt, ma itt ülő törát. A barátok klastromai s a katonai laktanyából nő és férfi rabok örömkönyvekben uszó arcú köszönté a szabadítottakat. Itt a Köpecnél foglyul esett Pap Mihály őrnagy hosszú ősz szakállal, láncait zörgetve keresi három honvédtiszt fiát; ott gróf Kemény Sámuel, Kolosvár kezesé és Schopf Alajos, volt hadibiztos vezetőiket a general-commandó és román komité irományai lefoglalására. Mások a zsákmányul esett fegyver- és készlettáruk ajtaikat állják el. A családi öröm és harci vívmány diadalözrete egymást váltogatják.

Roppant a diadal; mert a mellett, hogy Szeben elvesztése a császáriak szemlére végtelen lesújtólag hatott, 24 ágyú, egy millió puskatöltény, 6000 ágyugolyó, 5000 apró fegyver, 150 mészalópor, feles élelmiszer s ruhakészlet jutott a magyarok börtökába s ezzel együtt az ágyútüteg, melyet Vizaknánál elvesztettek volt. B. Berger alezredes s Teichert őrnagy, 14 tiszt s 115 közeber foglyul esett, a kórházakban 850 beteg, kik közt 123 muszka sebesült, maradt hátra.

Ezen győzelem következtében a magyar kormány elnöke, Kossuth Lajos 1849. márc. 22-iki kelettel következő sorokat intézett Bemhez Debrecenből:

„Tiszelt tábornok úr!

A nemzet, az ön szokatlanul nagyszerű tettei által ahhoz szoktatva, hogy Bem nevéhez a legfényesebb győzelmek reményét kösse, magas reményekkel várja az ön győzelmi tudósításait. Azonban önnek Szeben esodlatraméltó elfoglalása felől legújabb tudósításai, de még inkább az utána következő események, melyek felől ön vöröstoronyi fihadiszállásáról, márc. 16-dikáról szíves volt tudósítani, a nemzet minden, még oly nagy várakozását is tulhaladták.

Tábornok ur! Önnek minden lépése esodlaltal túli el a nemzetet, a hadsereget.

Hadseregünk vitéz tisztjei örömet felelődnék

életük felét, ha azt mondhatnák, hogy az erdélyi hadjáratban az ön győzelemkorszorított parancsnoksága alatt részt vettek.

Tábornok! az ön diésősége örök a történelemben; és a magyar nemzet ön iránt örök hálaa van kötelezve.

Ön nemcsak Erdélyt visszaszerelte neki, ön beléje önté a győzelem reményét: — Ön a mi szent harcunk szerencsés kimenetelére iránti hitet az egész nemzet közös hitévé tette — és ezen hit magában rejti a siker biztosítékát.

Magyarország örök hálaa van kötelezve Ön iránt, tábornok ur. Hajtsa Ön végre átvett feladatának szép művét, és ön saját magán, valamint nemesszívű nemzetén tapasztalni fogja, hogy habár az ön érdemei minden jutalmon felül állanak, Magyarország legalább készitve érzi magát hogy halálját be akarja bizonyítani.

Ezen hálacérület jelölül az egybegyült országgyűlés egyhangúlag utasítá a kormányt, hogy Önt tábornok úr, altábornaggyá nevezze ki s egyszersmind küldje meg önnek az újon alapított magyar katonai érdemrend első nagykeresztjét. Midőn az altábornagy urat erről jelenleg értesíteni szerencsém van, egyszersmind kérem, fogadja hátartalan tiszteletem biztosítékát, stb.“

Festésztünk, Böhm Pál tehát azon jelenet ábrázolását választotta, midőn a magyar kormány küldöttsége a szász városban ünnepélyesen adja át az ősz vezérnek a küldött érdemrendet s a kinevezési okmányt. Ekkor történt az is, hogy Bem újuttan jobb kezét nyujtva a küldöttség vezérének, Németh ezredesnek, az fél földre ereszkedve ajkaiával érinté a kezét, így szólva:

„Nem vagyok méltó megszorítani azon hős kezét, mely hazánkért vérzett, hanem csak megcsókolni!“

S a katona ezen szavai voltak Bemre nézve a legszebb diadal!

— II —

Dumas emlékirataiból.

(Folytatás.)

II. Hugo Viktor ifjúkora.

Emlékeztünk meg „A notre-damei toronyőr.“ a „Marion Delorme“ stb. költőjéről, valóban megérdemli, hogy miatta mellőzzük saját élményeink elbeszélését.

Hugo Viktor 1833. márc. 26-kán Besançonban született.

Midőn világra jött, oly erőtelen volt, hogy még tizenöt éves korában sem vala képes fejét egyenesen tartani, mit a mint fölment, azonnal visszaesett mellére, mintha azon nagy eszmék súlya nyomta volna le, melyek benne évek múlva fogamzóztak.

Azonban anyja bretagnei nő volt s mint ilyen és mint anya, kettős erélylyel küzdött a halál ellen fiáért, és sikerült is őt töle elvitatnia. Ő egy gazdag nautis hajótulajdonos leánya s unokatestvérére volt Chasseboeuf grófnak, ki Volney név alatt írt „Egyiptomi utja“ és „A romok“ című történelem-bölcsészeti műveivel világhírű nevet szerzett magának. Hugo anyja ezenkívül testvérgyermek volt még egy másik, nem írodalmi, hanem politikai nevezetességgel is, Cornet gróffal, ki később nevet, pári méltóságát jegeit, és vagyonát fiatal költőnkre akarta hagyni, halogy az magát Hugo Cornet Viktornak nevezendi; költőnk azonban elég tiszteletreméltónak tartá a „Hugo“ nevet is s az ajánlatot nem fogadta el.

Hugo Viktor anyját szüleiről Trébuches Zsófiának hívták. Családjában, mint láttuk, két párség volt, mely az ő gyermekeire volt szállandó.

Az atya, Hugo József Lipót, Szigiszbert, lotharingiai származású.

Ez már ősnemes volt s családja ó-német eredetű.

Egyik öse, Hugo György, nem tudom már melyik lotharingiai herceg testőrségi kapitánya,

egy 1531-ben Lillebonneból keltezett okirattal nevezett herceg által nemesi rangra emeltetett, s nemesi címert kapott tőle, melyben két mezőn két lábatlan és esőretlen madár látható.

Magának a lotharingiai háznak címere tudvalevőleg két mezőben három lábatlan és esőretlen madárból állott. *) Láthatjuk tehát, hogy a herceg testőrségi kapitányként egyáltalán nem tehetett többet: még egy esőretlen madár s a kapitány tökéletesen egyenlő lett volna a lotharingiai herceggel.

A nevek jelentőségében hiszünk s azért meg kell azt is jegyeznünk, hogy *Hugo* egyenlő értelmű a latin „spiritus“ szóval és ó-német nyelven azt jelenti, a mit a *Hauch, Seele, Geist*, vagyis szellem, lélek.

Viktor atyja egyike volt a forradalom azon rettenthetlen hőseinek, kik 1791-ben ragadtak kezükbe puskát s a kardot csak 1815-ben tették le.

1795-ben hadnagy volt s a Vendéeban harcolt. Midőn költőnk született, apja akkor már zászlóaljparancsnok volt; ekkor rendeletet kapott Elba szigetere menni a helyőrséghez; költőnk tehát ugyanazon szigeten kezdett élni, melyen Napoleon haldoklását kezdette meg. Az első nyelv, melyen a kis Viktor beszélni kezdett, olasz volt; mindazáltal Elba szigetén a gyermek tehetségei még mélyen aludtak.

Bonaparte József 1806-ban Nápoly királyává neveztetett ki; irt hát azonnal volt barátjának, Hugo alezredesnek s fölkeré, hogy jöjjön hozzá Nápolyba, trónját megszilárdítani segíteni. Hugo elment s a király őt ezredessé, szárnysegédővé és Avellino-tartomány kormányzójává tette. A következő évben neje is utána ment gyermekeivel s így a kis Viktor már gyermek-korában megkezdette azon czerfőle benyomással és gazdag tapasztalatokkal teljes vándoreletet, melyet érett férfikorában is folytatott s melyre való visszaemlékezéseit legszebb költeményeiben tolmácsolja.

Mint avellinoi kormányzó fogta el Hugo ezredes a hírneves Pezza Mihály bandita-főnököt, ki Bourbon Ferdinand részére nevében oly iszonyú pusztításokat s öldökléseket vitt végbe. Ezen Pezzát, másnéven Fra-Diavolának hívták és Scribe operaszöveget is irt róla.

1808-ban Napoleon kinyilatkoztatta, hogy a Bourbonok megszűntek Spanyolországban is uralkodni s ősesét, Józsefet a két Szicília trónjáról áthelyezte Spanyolország trónjára, hová őt Hugo ezredes is követte. Itt egymásután lett dandártábornokká, a Tajo-kerület kormányzójává, főudvarmesterre, a király első hadsegédővé, spanyol granddá, Cifuentes és Sigüenza örgróffá és cogoludói gróffá.

Mivel azonban az új spanyol trón még mindig ingadozott, Hugo tábornok nejét s gyermekeit nem volt hajlandó magával vinni Madridba s azért ezek visszatértek Franciaországba, hol az anya gyermekei, de különösen a testileg fejletlen kis Viktor kedvéért egy hajdani nő zárdát bérelt ki lakhelyül, mely pompás árnyas kerttel és sétányokkal bírt, mi a gyermekben rejlő költészet kifejtésére nagyban hatott. Itt kezdé a kis Viktor egy volt pap és kitűző szónok, Larivière vezetése mellett a klasszikai tudományokat tanulni s itt töltötte napjait egészen 1811-ig.

Ekkor József király kormányja már megerősödöttnek látszott, azért hát Hugo tábornok nejét Madridba hívta, hol gyermekeinek a király apródjaivá kellett lenniök, Madridban a család a remek épített, híhetlen fényben burorzott s a leghíresebb spanyol mesterek olajfestményeivel díszesített Masserano-palotába költözött, mi a kis Viktor szép-érzéke kifejtésére szintén nagyon hathatott.

Madridban ezután Hugo tábornok három fiát

*) Uralkodóházunknak — mely a Habsburg-Lotharingiai családból származtatja magát — címereben jobb felől két mezőben szintén három madarat láthatni.

— a király kegyéből — a nemesi szemináriumba adta, mely két jezsuita felügyelete alatt állott. Itt a tanulók csupa hereceg- és gróffiak voltak, s a mi Viktorunk köztük a legfiatalabb.

1812. telén s 1813. tavaszán az ügyek Spanyolországban a franciákra nézve oly rossz fordulatot vettek, hogy a tábornok célszerűnek látta családját Franciaországba haza küldeni, csak fiai legidősbikét, a tizenhárom éves A'belt tartva meg maga mellett, mint hadsegédet.

A kis család tehát megint a hajdani női zárdába költözött, hol az anya darab ideig ingadozott a fölött, vajjon legkisebbik fiát ne adja-e papnak. Végre győzött anyai szeretete. Viktor a háznál maradt, tovább is méregent a zárdakert árnyas sétányai alatt, s papnövendék helyett tizennégy éves korában költővé lett.

A császárság bukása után Hugo tábornok félzoldra jutott; Bloisban kis birtokot vett s oda vonult vissza, neje pedig két kisebbik fiával Párisba költözött, hogy közelükben lehessen, mint hogy azok ott Cordier abbé kollégiumába jártak, innen a polytechnikába kellvén majd átlépniük.

S most szóljunk Viktor első költői kísérleteiről.

A Bourbonok uralmának visszaállítása javában folyt. Az akadémia pályadíjat tűzött ki, melynek aug. 25-én, mint Sz. Lajos napján kellett kiosztatnia; tan-közléményt kívánt „azon boldogságról, melyet a tanulmányozás az élet minden körülménye között nyújt.”

A nélkül, hogy szólt volna valakinek, Viktor is pályázott. Miként az ilyen alkalmaknál szokásos, költeményéhez lepecsételt levelet esatolt, melybe beírta nevét azon toldalékkal: „Tizennégy és fél éves.”

Ezen körülményre versében is célzott, midőn így szólt:

Három lustrát még nem éltem én e földön át:
Üdvárnak, városnak kerü-
lőm mégis zaját!

Ime, itt látjatok a jövő bűlesét, ki még csak tizennégy éves s ki: udvarnak, városnak kerüli mégis zaját!

Mily kedves, gyermekies másvág.

De fájdalom, épen tizennégy éves kora volt az oka, hogy Hugo nem nyerte meg a pályadíjat. Az előadó hangszóllyozta azon helyet, melyben a költő azt mondja, hogy ő még nem élt „három lustrát” s ebből azt következteté, hogy a pályázó tréffalokzik az akadémiaival.

Mivel azonban az akadémia nem szokott hozzá, hogy tréffalózzanak vele, azért a jutalmat Lebrun és Saintine közt osztotta meg. De azért a szemtelen versét — ki az akadémiaival így mert tréffát üzni, — elejétől végig felolvasták.

A közönség egyhangú tetszésnyilatkozattal fogadta a gyermek-költő művét, sőt annak némely helyét ismételtette is. És Viktor Hugo — bárha

az előadó szerint az akadémiaival tréffát mert is üzni, — mégis az első dícséretet nyerte. Pedig Delavigne Kázmér is pályázott volt!

Mialatt Hugo Viktor művét az akadémiaiban a legelőnkebb tetszéssel fogadták, ezalatt költőnk odahaza a nemes pincka-játékkal foglalkozott. Diadala hírét a már katonatiszt A'bel hozta, ki lélekzet nélkül rohant be, nyakába borult, elmondta

Szeged városból egy rész. („Bem”-ről szóló cikkünkhez.)

a történeteket s megjegyzé: hogy bizonyára megnyerte volna az első díjat, ha hogy az akadémia elhíheteti, miként egy tizennégy éves gyerek ily verseket képes írni.

Nem az, hogy az akadémiaival tréffát üzött, hanem azon gyanúsítás, hogy ő hazudni képes, melyen sérték Viktort. Azonnal meglette a szükséges lépéseket, hogy keresztlevelét megkaphassa

Ezen pillanattól kezdve a fiú azon emésztő démoné volt, melynek neve: költészet.

Ekkor még nem szüntek meg a Provenceban, 1324-ben keletkezett költői versenyek. Hugo 1818. és 1819-ben egymásután pályázott s három díjat nyert. Ezen három költeménye volt: „Mozes a Nílusnál,” „A verduni szűz” és „IV-dik Henrik szobra.” Irt ezenkívül „A távirtda” és „A politikai toborzók” című két gúnydalt s „A Vendéchez” című ódát s e három költeményt saját költségén adta ki, s mi azon időben esodálatos vala, 800 frankot nyert általuk.

Midőn Viktor 2 évig tanulta a retorikát és négyig a matematikát, végre a polytechnikai iskola küszöbéig jutott. Itt tekintett azonban legelőszőr komolyan a jövőbe s — megjéjédt, mert ezen jövő nem volt az, melyhez hivatást érzett.

Midőn ezen fontos lépést tette, irt atyjának, „Ő neki már van pályája, — mondá: — ő költő s azért nem akar a polytechnikai iskolába lépni. Egyébiránt, tevé hozzá — ő nélkülözheti azon 1200 franknyi segélyt is, melyet eddig évenként kapott hazulról.”

A tábornok, ki maga is elhatározott férfi volt, méltányolta ezen határozott állást. Az 1200 frank küldését megszűntette s engedte a fiatal poétát saját útján haladni.

De Viktor elég gazdag volt! Birt tudniillik 800 frankkal, két

satyrájának s ódájának jövedelmével. Ebből aztán tizenhárom hónapig élt s ezen tizenhárom hónap alatt elkészítette „Elvendi Han”-ját. Ezen sajátásgos költemény egy tizenkilenc éves ifjú első szöngéje volt.

Azon időben, midőn épen ezen költeményét írta, vesztette el édes anyját Hugo Viktor, mi nagyon befolyt a költemény komoly hangulatára.

Szerencsére ezen némelyen megszomorodott szívnek is, mint sőtét éjnek, meg volt a maga esillaga: Viktor szeretett.

Viktor szenvedélyes olndással es üggött egy tizenöt éves leánykán, kívül együtt növekedett. Ez Foucher kisasszony volt.

Tizenkilenc éves korában vette el őt. Ugyanazon hölgy az, ki mint hű, önfeláldozó feleség követte férjét a szánuzetésbe.

„Elvendi Han”-t Viktor ezer frankért adta el. Ez összeg volt az ifjú pár hozományja, kik együtt 34 évesek valának.

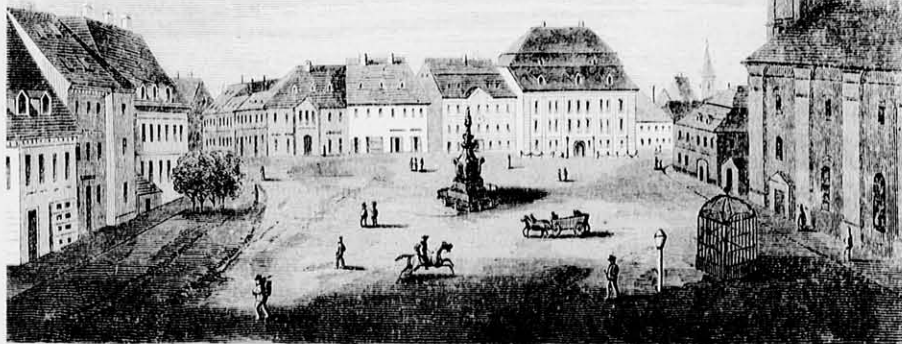
E közben Viktor kiadta költeményének első kötetét s ennek

s aztán elküldötte az akadémiainak bizonyítványképen.

S most a tiszteltreméltó társaság boszankodás roppant esudálkozássá változott. Hugo most egymásután kapta az üdvözlőleveleket; maga az előadó is igen lekötözö sorokat intézett hozzája, Chateaubriand pedig „isten gyermeknek” nevezte őt, mi már rajta is maradt.

jövedelme 900 frank volt s a költő nejének ezen 900 frankból vette az első zsált. Más nők, bankárok és heregek nejei mindenesetre sokkal szebb zsálakkal bírhatnak mint kegyed, asszonyom! De pompásabb, drágább zsálakból egyik sincs szöve, mint a kegyedé.

Ezen első kötet roppant tetszéssel fogadtatott: bárha én akkor még a viléken tartózkodtam,

Szeged főtere. („Bem”-ről szóló cikkünkhez.)

mégis igen élénken emlékezem erre s nem is feledem el.

Ezzel egyidejűleg jelent meg 1820-ban Lamar-

Azon kíváncsiság, melyet „Izlandi Han” kel-

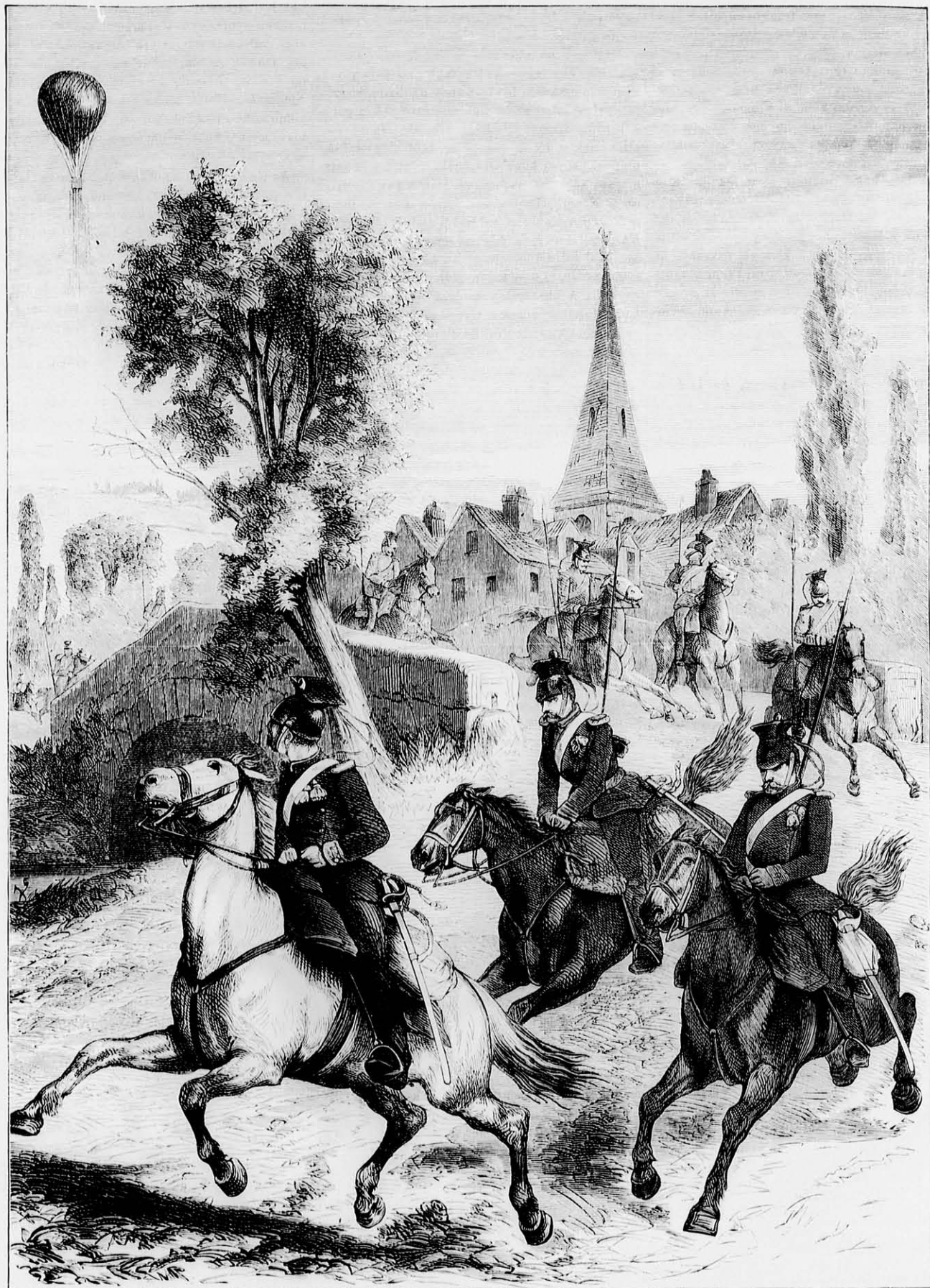
tett, ép oly nagy volt, mint a bámulat, mint melyet

Viktor üde „Ódái” gerjesztettek. Hanem az

címet viseltek, azon komor, félelmetes esz árnyá-

ban nőttek, melynek neve „Izlandi Han.”

Nodier végre fölleplezte a titkot s mit talált

Légghajót üldöző porosz lovasok. (Szívege a 18. lapon.)

tinét a „Méditations poétiques” első kötete; de az egyik mű eredménye ekkor véletlenül nem értett a másikénak, hanem egyik a másikat támogatta.

„Izlandi Han”-on nem volt a szerző megnevezve és azért senki sem hitte volna, hogy azon bájos lírikusok és rózsák, melyek „Ódák és balladák”

az alatt? egy szőkefűrtű, rózsás áru, alig husz éves ifjut, ki tizenhatnak sem látszott.

Ez csaknem hihetlen volt. Ott, hol egy pess-

mista deres, ráncos fejt remélte, ott a serdülő költőnek ifjan naiv, mosolygó vonásaival találkozott.

E közben a fiatal házaspár lakába jólét és kényelem költözött. Az ezer frankért eladott „Izlandi Han” első kiadása gyorsan elkelt s a második kiadásért tíz ezer frankot kapott. S ezzel egyidejűleg tisztelt és méltóság is kopogtatott a csendes ház ajtaján.

Viktor unokabátyja, Cornet gróf, Senator és Franciaország pairje — kinek nem volt semmi gyermeke, — a fiatal költő dícsősége által megindítva, ajánlatot tett a fiút vagyona és címe örökösévé tenni, ha a költő nevét ezután így irandja: Hugo Cornet Viktor.

Hugo tábornok értesítette ezen ajánlatról az „Izlandi Han” költőjét.

De az „Izlandi Han” s az „Ódák és balladák” költője azt válaszolta, hogy ő előnyösebbnek tartja magát egyszerűen Hugo Viktornak nevezni; ha azonban valaha kedve volna rá Franciaország pairjévé lenni, ehhez egyáltalán nem lesz idegen segélyre szüksége, hanem képes lesz ezen méltóságot egymaga is kivívni.

(Folytatása következik.)

Keressük-e a magyarok őseit?

Minden becsületes, értelmes embernek szoros kötelessége, ha a tárgyalandó tudása és fel fogása körébe esnek, tiszta meggyőződését leplezetlenül kimondani, és csak akkor kell hallgatnia, ha az illető ügynek mibenléte előtte még kellőleg nem derült, vagy ha neki ennek éppen ez időbeni létegetése honára káros következményének látszanék. E kettőben gyökerezik az ismert közmondás: „Szólani ezüst, hallgatni arany.” Az itt röviden előadandók e két sorozatba nem esvén, és illető igazságok a legkitünőbb szakférfiak hason véleménye által támogatván, hozzáfogunk ebbeli, talán nem éppen minden olvasó nyé szerinti, kényes tárgyaláshoz.

A népek eredetének megfajtése általában érdekes feladat, és különösen a miénknek bölcsőjét kikutatni, minden magyarra nézve dicső vállalat, csak hogy ezen törekvés, sajnálva kell mondanunk, nem igen nyújthatja az ohajtott végeredményt. Mert ugyanazon népek több mint évezredek óta egymástól elszakadt részei, különböző viszonyok alatt élvén, valóban mindenben, így nyelvükben is annyira eltérnek egymástól, hogy nyelvüknek ugyanazonosságát vagy csak rokonságát is, más senki sem, csak a legszorgosabb tudomány fedezheti fel, és ez is legritkábban, minek kis példájául szolgáljon Nagy Károly idejének és mai korunknak német nyelve. Egyébiránt a tudomány számos lelkesült hőse keveset törődött azzal, hogy az illető egybefüző lánc szeméit megemelve az történelem vagy a hagyomány, és így csak képzelődésük kötötte egybe a mi meg volt szakadva századokon, évezredekön át. Hiszen találhattak hazánkban is nagy tudományú magyarfajú férfiak, kik a paradicsomban fel akarták keresni anyanyelvünk eredetét, szláv tudósok pedig, kik nemzetiségük és történetét összeköttetésbe hozták a trójai hősekkel, sőt állították, hogy az Ilias és Odyssea régi szláv nyelven vannak írva, mely az ó-göröggel ugyanaz.

A népek vezülete annyira ment, hogy Európa művelt nemzetei között egy sínes, mely fajlag megtartotta volna eredeti tisztaságát, leginkább azért nem, mert a nyelv a népek szellemi kifejlődésének közvetlen befolyása alatt áll, és benne minden lépés nyomot hagy. Azért akármit tegyünk, a helyet, honnan őseink nagy vándorlásukban kiindultak, testvéreinket, kiktől akkor elváltunk, soha fel nem találjuk, és minden ebbeli remény nem más, mint vágyódás szülte csakkép. Az e tekintetben a nyelveknek ¹⁾ ősköre, összeköttetése és fejlődése kutatásában ²⁾ tábori tudósok egyike, Humboldt mondá, hogy a mód, mely szerint a nyelvből, a népek hajdani állapotaira és vándor-

lásaira következtéseket vonhatunk, még korán sínes tisztába hozva, és ezen ügy nem kevésbé nehezítették az által, hogy sok esetben csaknem lehetetlen meghatározni: vajjon a különböző népek nyelveik alkotásánál és kiművelésénél nem juthattak-e ugyanazon eredményhez anélkül, hogy egymással a legkisebb összeköttetésben is állottak volna.

Mi már beműnket *magyarokat* és *székelyeket* itt kizárólag illet, legnyomatekosabb kutatások következtében csaknem határozottan állíthatni, hogy a *magyarok*, kiket a rómaiak *Hungaroknak*, a görögök pedig *Unagoroknak* *) neveztek, *Hunok* voltak. Ezek a IX-ik században több viszontagság után telepedtek le az ott székelő szintén hun származásu *Khazárok* védelmére alatt a Tan (Tanais) és a Neper (Boristenes) folyók között. Innen a Közép-Ázsiából előrohánó Patzinákok által a Kárpátok és Duna felé nyomattak, és a Khazároknál polgári háború ütven ki, ezeknek nyole törzse a *Hungarokkal* nyelvbeli tekintetben is egyesült. A khazárok törzseinek egyike a Mogor, mai helyesírás szerint a Magyar volt, mely magának többi törzstestvérei fölött felsőbbbséget vívott ki és e törzsszók egyetemére saját nevét átruházta.

Vannak ugyan, kik az Erdélyben lakó székelyeket Attila hunjai egyes maradékainak tartják, de ezen állításból az következik, hogy a hunok tiszta magyarok voltak, minthogy a székelyek nyelve a magyarokéval egy. Nehéz valóban fölténni, ha a székelyeknek valaha a magyaron kívül más anyanyelvük lett volna, hogy ezt már századok előtt, a magyarok kedvéért, vagy ezek által erre szoríttatva elfelejtették volna. Hiszen az erdélyi szászok ugyanazon viszonyok között német nyelvüket maig megtartották. Így hát azt, hogy a székelyek a hunok egyenes utódai, még be kell bizonyítani, és a még bebizonyítandóval valamit következtetni és mint szilárd igazságot felállítani akarai, teljes eszmézarvar, mely legfontosabb tanokra alkalmaztatva, a földet ismételve vérrrel borította.

Röviden, népünk eredete örök homályban fekszik, mely soha el nem osztható, és így ne bíbelődjünk az ennek földerítésére kívánt eszközök fölkeresésével, annál kevésbbé, mert föltéve, hogy az sikerteljesen történhetik is, mégis ennek jövendőnkre nézve nem lehetne más, mint tudományos, nem pedig állásunkat, létünköt biztosító befolyása. Hiszen ha sikerülne is Ázsia hegyein völgyein fáj, és nyelvbeli rokonaink egynehány millióját fölfedezni, ez hazánkban nagy örömet szülne ugyan, de praktikus következményeket, (mi itt az eldöntő) éppen nem, mert testvéreink azon millióinak bevándorlása csak új általános népvándorlással lévén eszközölhető, nem szolgálhatna itteni fajunk erősítésére; hogy pedig mi kívándorlásunkkal őket öregbíthessük, az több mint gyermeki chmefuttatás.

Igy tehát hátra ne tekintünk, de mindig csak előre, szemünk előtt tartván Thierry ezen szavait: „Bármi történetük is, Magyarország élni fog azon rendelkezéseikért, melyeknek előnyét a gondviselés nem akarta öszetörni. Egy nép sem ment keserűbb viszontagságokon keresztül, mint a magyar; a tatárok által fölgolyva, a törökök által földelva, belső meghasonlás által számtalan-szor elnyomva, s nem egyszer saját föjedelmű által is megrontva, minden romlásából erős önbizalommal újra emelkedett föl. Ez az eleven életérő, mely a hun fajta népeket tizenöt század óta, annyi ellenük esküdt törekvések dacára, a Tisza és Duna partjain föntartja, a magyarnak lelke mélyében fekszik és még megtört büszkeségében is kitor. Szent István, Nagy Lajos és a Hunyadiak nemzete bebizonyította, hogy tud túrni, hogy bevárja a dicsőség napjait.”

Lója Károly.

*) Konstantinos Porphyrogeneta *rovazol*-nak (Turkoi) nevezi a magyarokat. (Szék.)

Léghajók a háború alatt.

Mindenki ismeri a fontos szolgálatokat, melyeket a léghajó tett és tesz folyvást a háború alatt. Már Strassburgból boesítottak föl levelekkel telt léggömböket, Metzről pedig már postagalambokat is helyeztek a léggömbbe, hogy ezek által híreket nyerhessenek. Párisból száz és száz léghajó szállt már föl, melyek oly közlekedést tartanak fenn az ostromlott város és a világ közt, minő még eddig hasonló helyzetben soha sem volt. Nemcsak a postát, galambokat szállítja el a léggömb, hanem ily uton számosan hagyták is el Páris; többi közt Gambetta hadügyminiszter, Keratry s egy esomó léghajós.

Az ismert léghajós: Fonvielle, szintén ily uton távozott el Párisból, s neki köszönhetjük, hogy részletes tudósításaink vannak mindazon előkészületekről, melyeket Párisban tettek a léghajó közlekedésre. Fonvielle erre nézve így ír a londoni „Nature”-ben: Mielőtt a háború kitört, az oly rég elfelejtett léghajók emlékezetét azonnal felújította a száz meg száz vállalkozó. Az előterjesztett tervezetek némelyike azonban oly ábrándos volt, hogy tudományos férfiak e körülmény következtében minden léghajózásra vonatkozó ajánlatot visszautasítottak. De a meglepetések és szerencsétlenségek oly gyakoriak lettek a francia hadseregél, hogy előre látható volt, miszerint minden készült, a mely kényszerűen bír a poroszok fölé szállítani, ugy fog tekintetni, mint effle szerencsétlenségek elhárítója. Mielőtt nyilvánvalóvá lett, hogy a poroszok Páris ostromolni akarják, a hadügyminiszter azonnal ren lehetet boesított ki léghajók készítésére, hogy ezek segítségével az ostromló hadsereg mozdulatait a főváros körül megvigyázhassák; azonban a helyett, hogy Giffard urhoz, oly sok kitűnő léghajó készítőjéhez fordultak volna, Godard és Nadar urakat bízták meg. Páris két léghajózási kerületre osztott fel, az első Nadarnak, a második Godardnak jutván.

Nadar ezután parancsot kapott, hogy állomását a Montmartre-hegy tövében üsse fel, Godard pedig a Montsouris-meteorológiai észlelőnél, közel a Bièvre nevű kis pataéhoz telepedett le. A léghajók, melyeket ez alkalommal használni szándékoztak, nem erre a célra készültek, többnyire régi, megvisselt léghajókat vettek elő; a gázszövek nem voltak elegendő nagyok, s a gáznyomás is oly esekély, hogy nűdön megtöltésükre az első kísérleteket tettek; a Godard léghajójának három napnál több időre volt szüksége, míg megtelt s még ezután is ki volt téve a szél nyomásának, úgy, hogy a gázt ki kellett eresztetni. Nadar még szerencsétlenebb volt s léghajóját csak a legnagyobb erőfeszítéssel bírta megtölteni. Mindezek következtében már szeptember 4-ike volt, midőn az első léghajót utnak ereszték. Több tudományos testület ült össze és tanácskozott a léghajók föleresztéséről; azonban a tagok közül soha egyik sem utazván léghajón, praktikus ismereteiket alig lehet többre tenni a semmirel.

Fonvielle bizonyos tekintetekben javítani igyekezett a léghajók szerkezetén, a mennyiben az első köztársaság léghajózái által feltalált és használt két megerősítési módot alkalmazta. Fel is ajánlotta az államnak egy léghajót, melyet Giffardtól kapott, de a melynek nem volt több, mint 28,000 köblábnyi térfogata.

E léghajó tudományos módon készült, és egészen megfelelő volna az igényeknek; csak hogy anyaga nem volt ily célra való. Két-három heti szünet után azonban a hajót mégis föleresztették. Hogy a hadi kémlések nem feleltek meg egészen a várakozásnak, az részint e szemlélésre kiküldött tisztak képzettségének, részint a léghajó igazgatásával megbízott egyének ügyetlenségének tulajdonítandó. Minden máskép történt volna, ha a kormány elfogadja Giffard ajánlatát, melyet ez még a háború kitörése előtt tett. Ez a nagy gépész mérnök egy 15,000 köbmertnyi térfogatú

léghajó szerkesztését ajánlotta, mely léghajó 40,000 font sterlingbe került volna, s negyven személyt egy egész kilométernyi magasságba emeltet képes felvinni. A kormány elutasította őt, mert Giffard a hajó felállítására a Champs Elysée-n kért magának helyet s e végből szükség lett volna néhány bokrot a helyről eltávolítani.

Midőn Páris ostromzárólása tényező lett, jónak látták a léghajókat üzenetek és levelek szállítására használni; e határozat M. Rampon, főpostavezető által hozatott, a ki számos léghajózót is (Nadar, Artoise t. és Fovillel) magához hívattott több oly egyénnel együtt, a kikről tudta, hogy a léghajózással ismeretek.

Először is Durióff szállt fel saját léghajóján, a mely több újáról volt már híres. Durióff korán reggel repült fel a légből; a szél oldalról erősen fújván, roppant sebessen emelkedett s oly hirtelen tűnt el, mint valami álmokép. Ő egyedül volt léghajójában, egy esomé levelet s meglehetősen mennyiségű mállhat víven magával. Sokan tiltakoztak az ellen, hogy valakit egyesegyedül, segítség nélkül ereszzenek föl, de siker nélkül. A jó tanácsot félre vetették. Hivatkozván az első utak szerenés kimenetelére. Szerenésatlanságok kellett hozzá, hogy a postai tekintélyeket a dolgok igaz mibenlétéről meggyőzzék. Garnier Pagés, az új kormány egyik tagja, feltalálta a postagalambok szállítását léghajókon, s a második léghajó föleresésekor történt az első ilyen galamb-expedíció.

Az ismeretesebb léghajósok egyike, Mangin, a szerenésetlen „Union” tulajdonosa, néhány nappal Durióff után szállt fel. Ő azon meggondolatlan egyszerűséget kötötte a postavezetőséggel, hogy nyomorult, agyonviselt léghajóján ezer fontnyi terhet fog elszállítani; azonban a hajó nem lévén képes csak egy csipetnyi gázt is magában tartani, az egész kísérlet dugába dőlt.

Két-három nappal később Mangin egy másik fölszállást kísérelt meg a „Florence városa” (City of Florence) nevű léghajón, a mely Godard tulajdona volt és 1200 fontnyi vítelőrével bírt.

A „Florence városa” saját tulajdonosa által állított föl és tiltott meg. Egy tiszta nap reggelén hagyta el a földet, gyöngye északkeleti széllel. Manginon kívül egy lyoni orvos is volt rajta, a kit a kormány küldött bizonyos megbízásokkal a keleti megyék számára. Az utazás fényesen sikerült és dr. Lutz szerenésesen földre jutott. De Lutz leszállása egy különös körülményre adott alkalmat. Egy porosz kém, olvasván az újságokban, hogy Lutz megérkezett az égből, elment Dijonba s ott az igazi Lutznak adta ki magát és fölvevte szerepével egyezően járt el. A eselt nem vették észre egy hamarjában, de a dolog végre is napfényre derült és az áll Lutz elfogatván, haditörvényeszkél elé állítottatott és föbe lövetett.

A különösebb esetek közé tartozik Godard Lajos utazása, a ki néhány nappal később szállt fel, két kereskedőt is vivén magával. Godard hajója kiesni levén a célra, egy hosszú, keskeny gerenda végére egy másik léghajót erősített meg; a hosszú különös híd közepére pedig még egy harmadikat is, a melynek térfogata nem volt több 100 köb méternél. Ezen rendkívüli trio utazásból Godard nem messze Nantestől szállt le a földre, a hova a poroszok még nem tették be lábukat.

Godard különös útja után kell említenünk a Trygnos-ét, a ki Gambettát vitte át az ideiglenes kormányhoz Toursba. A levegőben egy különös körülmény fordult elő; a gáznak valahogy útja nyilván, oly hirtelen ellenére a gömb kiürülni, hogy a hajósok akarata ellenére is porosz területen estek le. Hogyha szabad lövészek nem jönnek segítségükre, Gambetta aligba porosz fogságba nem esik. Kératry hasonló módon egy léghajón hagyta el Páris s csak számos kaland után jutott rendeltetés helyére.

Még kell említenünk az idősebb Tissandier utazását, valamint az öseséét is. Az előbbi arról

nevezetes, hogy a poroszok rátüzeltek, midőn Versailles fölött elhaladt. Tissandier ép úgy, mint fővőre, porosz területen esett le, de nem messze a franciák hadállásától.

Leszállásuktól egész a mai napig a Tissandier testvérek kétszer kísérlettek meg visszatérni Párisba; de mindkétzer Toursból indultak el, a mely hely nem alkalmas e célra. Az első alkalommal léghajójukat a szél nagyon délnek hajtotta; másodsor pedig igen magasra szállt fel s a testvérek oly hideg tájakra jutottak, hogy kénytelenek voltak leereszkedni. Ezen utóbbi utat éjszaka tették, a mely idő határozatlan alkalmat használva. A Párisba visszatéréssel mindazáltal nem hagynak fel, a mi nagy feladat, de a siker biztosítására hatalmasabb eszközökre van szükség.

Foville részletesen leírja azon útját, melyet Párisból Belgiumba tett léghajón. Az „Egyenlőség”-nek, a melyet ez alkalommal használtam, — úgy mond — volt egy ifjabb testvére is: a „Szabadság” nevű. A „Szabadság” tiszta hydrogennel töltött meg. A párisi világiállításon is ki volt már állítva s most ez alkalomra újból kijavítottuk. A „Szabadságnak”-nak tíz személyt és háromezer font nehézségű leveleket kellett volna vinnie. Két kosára volt, a melyeket nyolc erős kötél tartott össze; a felső kosár az utasok, az alsó a levelek számára szánva. Minden a leg gondosabban volt rajta elkészítve; a felső kosár peremére homokzsacsokókat tettek, s a feneekén készített nyíláson át közlekedni lehetett az alsó kosárral. Azonban szerenésatlanságunkra, midőn már félig be volt fejezte a megtöltés, a szél oly erővel kezdett fújni, hogy a hálózatot tartó emberek kénytelenek voltak a köteleket elboasítani. A léghajó félröppent, körbe-körbe járt, mint a forgószél, s egy perc alatt eltűnőn a felhők közt, ezer meg ezer szemlélőt hagyott hátra a legnagyobb meglepettségben. Még néhányszor lehetett látni, a mint a különböző felhőretekeken átsuhan, míg végre egyenesen le nem zuhant, mint valami meteor-kő. A „Szabadság” a poroszok kezébe került, a kik némi javítások után saját hasznukra fordíthatták azt.

Látván, hogy vissza nem kaphatom léghajómat, iparkodtam egy másikat készíteni. Az új léghajó, noha kisebb, mint a „Szabadság”, mégis nagyobb volt minden Párisban levő léghajónál. Háromezer tonnányi hordképessége volt kétezer helyett. A fölszállást a megtöltés közben egy körülmény késeltette; ugyanis a függéken egy lyuk találtott és a szelep kinyíltott. A következő három napon meg az idő nem volt kedvező s az utasoknak minden reggel újból meg újból visszakellett térniük; azonban negyed nap sok ezernyi nép volt tanuja a szerenés elindulásnak. Belgiumban jeereszkedvén, Londonba mentem s innen Toursba szándékozom s megkísérlem hasonló módon visszajutni Párisba.

Nagyon természetes, hogy a poroszok mindent elkövetnek, mikép a léghajók kezükbe jussanak, s ezért — a hol látnak egyet szállani — nemesak lödözik, hanem a lovasság által nyomról nyomra üldöztetik, hogy mihelyt lőtávra alább száll, azonnal rálőjjenek.

Hogy nem egy léghajó jutott már a poroszok kezébe, azt tudjuk mindnyájan, s azt is olvashattuk, hogy a híres Krupp oly ágyukat készít, melyek — mint a távesővek — három lábba helyezve mindenfelé forgathatók, könnyűk, bámulatos magasra hordanak, s jól lehet velük célozni. Ezekkel lőnek aztán a léghajókra. Hanem Krupp még nem készült el ezekkel.

Porosz foglyok Párisban.

Míg Németországban 300,000 fogoly van elhelyezve, addig a porosz foglyok száma meglehetősen csekély. Csaknem egész decemberig a franciák alig ejthettek foglyot, s mindössze portyázásoknál fogtak el néhányat, mert a nagy esetük után — ha volt is foglyuk — szabadon kellett boasítani,

miután a vert sereg sokkal jobban el van foglalva magával, hogysen másokkal is bajlódjék.

Párisban — a hűbő kedvéért — mutogattak néhány porosz foglyot a metzi esetük után, de a lakosság tudta, hogy ez csak utcai látványosságra van számítva.

Az első nagyobb fogoly-szállítmány a párisiak dec. 2-iki kitörése után vonult végig a boulevardokon, s ezek látása föl villanyozta a párisiakat, kik tudták, hogy a dec. 2-diki esetük a falakon belül levők verítésgének nem diestelen tettei.

Szép, verőfényes téli délután volt, midőn a lakosság értesült, hogy nagy tömeg foglyot szállítanak át a városon elhelyezés végett a különböző fogház helyiségekbe. A boulevardok ekkor újra megnépesültek kíváncsi arokkal s várták a foglyokat, kik közül nyolc nagy csoportot láthattak.

A párisiak elég nyugadalommal nézték a poroszokat, és semmi insulatio nem történt, sőt — a mint t. i. telt — kenyérrel, borral és szivarral is megkínálták őket.

A legtermékenyebb regényíró.

A művészet és irodalom története nem mutathat föl termékenyebb szellemeket, mint a festészet terén Rubens, a drámaírásban Lopez de Vega é az irodalom terén idősb Dumas Sándor, ki maga is azt mondta, hogy műveinek számát halálos ítélet fenyegetése mellett sem tudná elsorolni.

Mai számunk talán kelletlenül több tért szentel Dumasnak, midőn „Emlékiratai”-ból is közül mutatványt, s egy másik cikkben ismét vele foglalkozik. De megérdemli; mind sajtáságos egyéniségénél, mind azon éléköl állásánál fogva, melyet az irodalom terén elfoglalt. Ő mindnyájunké lett s gyermek korunk óta állandó barátunk.

Egyénisége jellemzésére szolgál a lapunk nyolcadik oldalán látható arckép is, mely őt magyar ruhában ábrázolja. Dumas óhajította, hogy mindenütt szeressék, s ezért hozzá simult minden szokáshoz. Ezért, midőn 1806. elején Pesten időzött, tetőtől talpig magyar ruhában láttuk a köpeős öreg urat. Így tartotta irodalmi felolvasásait is, s így fényképezette le magát, hogy itteni ismerőseinek és tisztelőinek emlékül hagyja.

Ha visszagonfol az olvasó arra, mit Dumas „Emlékiratai”-ból mult számunkban közöltünk, s eszébe jut, hogy regényírónk mily alakban festi le saját arcképét, s rátekin az ide mellékeltre, mely élethű, s melyen az ifjú korban sima, széke haj ugyancsak néger-kondor, az egykori szép metszetű orr pedig húsos: rögtön észreveheti, hogy Dumas nemesak annyi ezer dolgot és ezer személyt tüntetett föl regényes színben, hanem önmagát is. A valónak ilyen megvilágítása az öreg ur gyöngéje közé tartozott.

Dumas jellemzésére érdekesnek tartjuk azon szellemű rajzot közölni, melyet a „Figaro” volt munkatársa: Wolff Albert írt a „L'Independance belge” egyik közelebbi számában.

Már több mint két éve — írja Wolff — hogy barátai előre látták Dumas halálát. Dumas — úgy szólva — szemeink előtt küzdött azon baj ellen, mely életét kioltá. Lelegzete napról-napra nehezebb lett, oly fildoklásokban szenvedett, melyek nem egyszer fenyegettek egészességét; s e mellett az utolsó években nagyon hizott; de mindezek dacára oly erős testalkattal bírt, hogy széles vállait látva, mosolyogva mondá mindenki: „E sohases fog meghalni!” E szegény „nagyember” a jelen gyászos idejében muldki, midőn végsőhaját a tüzérség ostoba lárnjája alkíálta.

Dumas Sándor egyike azo ak, kiket már az első találkozáskor megkedveltek. Szellemén és tehetségén kívül megnyerő mial bírt. Nyílt arca, örökös vig mosolya, udv. s mérséklete, öszinte kedvessége és jó szive hatalmába ejté mindazokat, kik midjárt az ismerkedés első órája után barátjai lettek. Ő szeretett élni és maga körül életet keltezt; a magas pártfogók kiálthatlan nyájassága előtte ismeretlen volt. Az emberek esodá-

Jattal telt szívvel közeledtek hozzája, és boldogon távoztak tőle, mert jó pajtást találtak benne. Finom leereszkedő viselkedéssel legyőzte azon távol-ságot, mely a szerény tehetségek és az ő tág ismeretei között létezett. Dumas elbeszéléseit oly kedélyes hangon írta, hogy minden olvasóját barátjává tette, de mégis azon rokonszives hatás, melyet műveimel tapasztalunk, még inkább nyilatkozik meglátható eseményeiben. Eleinte megkedveltük tehetsége és szelleme miatt, később bámultuk kiváló finomságát, melylyel mintegy elakartarta fensőbb-ségét. Dumasban nem volt meg a nagyemberek hideg s lealázó jósága; ő, mint mondani szokás, szívét tenyeren hordta, s midőn a kitünő író kezét szorítottuk: éreztük, miként ver szíve.

Az író ezentúl a jövőé. Az alsórendű tehetségek, melyek őt kizárólag mulattatónak tekintették, szintén be fogják látni, hogy művei nemcsak az olvasó termekbe valók, hanem a francia szépirodalom történetében is nagy szerepet fognak játszani. „Dumas megrázta hatalmas vállával a regény- és szín-irodalmat,” mint fia mondta. „Összes színműveimnek előszavában. Megrázta az egész irodalmat. Soha egy időszakban sem látták oly mértékben egyesítve az írói kelleket, mint nála. A vígjáték finom fordulataihoz ép úgy értett, mint a drámák meghatározó színeire, a kalandos regényekhez ép úgy, mint a családiakhoz. Neki mindegy volt: egy 30 kötetes regény, vagy egy 50 lapos elbeszélés, feltéve, hogy misem zavarta élénk képzelő tehetsége sebes röptét, mely folyton előre hajtotta őt. Tolla még az egyiket írta, midőn gondolatban már a másikkal foglalkozott; ily módon színművet színműre írt, kötetet kötetre halmozott, mindig a holnapra gondolt, a tegnappal nem törődött. Sohasem olvasta át, a mit írt; mindig írt, és az utókorra bízta, hogy ez válasza ki műveiből azon részt, mely igaz és méltó bámulatra indít mindenkit.

Nem volt szerencsém Dumas Sándort akkor ismerni, midőn fénye tetőpontján állott. Mikor a véletlen először hozott össze vele, már multja diésőségében élt. Mindazáltal teremtő ereje még akkor is ép volt; csak munkával tulterhelt képzelő tehetsége lázadt fel néha-néha ellene. Dumas így is elbájolta és meghódította a közönséget. Az évek nem hatottak rá. Ha elég volt egy regényét elolvasni, hogy megkedveljük az író, egy hasonlókép elég volt őt perenyi társalgás vele, hogy szeressük benne az embert. Ma is, midőn már nincs többé, emlékszem azon benyomásra, melyet első látogatásom alkalmával éreztem nála rue d'Amsterdam-i kis hételjében.

Ez 1857-ben történt. Ép akkor érkeztem Párisba, és nem ismertem senkit. Ekkor magányom óráiban meggondolva a jelent és jövőt, melyben nem volt számomra semmi derült, gyakran lebegett előttem Dumas, mint egy álom varázsképe, egész fényében egy trónon ülve, mely könyvekből és színdarabokból volt összerakva. Szerettem volna őt látni. Írtam is neki, de természetesen nem kaptam választ. Miután egy hétig mindennap hiába kérdezősködtem levélhordónál, elhatároztam, hogy magam fogok kopogni az író ajtaján. Hiába, ha az ember fiatal, semmitől sem retten vissza! Fölösleges tán mondanom, hogy Dumas el nem fogadott. „Dumas ur falun van...” válaszoltak. Ötvenszer ismétlem látogatásomat, s mindannyiszor ugyanazon választ kaptam. Az nap, midőn vissza akartam térni Németországba, oly hülyén, mint jöttem, véletlenül találkoztam a rue d'Amsterdam-ban egy ismerőssel, kivel egy nappal azelőtt egyik jó barátomnál mulattam. Én elbeszéltem neki felsülésemet. Barátom ekkor arra kért, hogy néhány percig várjak rá; fölment Dumas hételjébe s nemsokára visszatérve, azt mondá: „Menjen fiatal barátom. Dumas dolgozó kabinetjében várja önt.”

Dumas várja önt! Képzelmek maguknak e szavak varázshatását! Az álomkép valósult. E hír

mint villanyfolyam hatott rám, szívem gyorsan vert. Siettem és kopogtam az ajtón.

Lehet! kiáltá egy erős és hatalmas hang. Beléptem; s ekkor láttam meg először életemben Dumast. A szoba kicsiny volt; egy széles asztalon heverték szétszórt papírdarabok és nagyalakú kék levélpapírok, melyekre Dumas összes műveit írta. A kandalló mellett egy fűrdökád állott. Ebben ült Dumas, ki nedves kezét nyújtá s így szólt:

„Jó reggelt fiam: mit kíván ön tőlem? Tán pénzre van szüksége?” E szavak az egész embert jellemzik. Már ekkor annyira kizsákmányolták bőkezűségét, hogy föl sem mertem menni valakiről, miszerint érdek nélkül látogatja őt. De én semmit sem kívántam tőle. Őt ez rendkívül meglepte, s úgy tekintett rám, mint különös lényre.

— Lám, lám, viszonzá, nincs önnek szüksége pénzre? Hát ugyan mit kíván tőlem?

— Semmit, csak önt látni s néhány percig beszélni.

Dumas mosolygott, s kérdé honnan jöttem? én megmondtam, hogy Németországból, mire rögtön értékezőst tartott fűrdökádjában a német irodalomról s különösen Schiller műveiről, melyek őt nagyon érdekelték. Dumas ép akkor készült a „Haramják”-kat átdolgozni a Gaité színház számára és kijelenté, hogy előbb e darabot német

Dumas Sándor. (Egy 1866-iki postai fénykép után.)

színpadon szeretné látni. Azt tanácsoltam: utaz-zék Berlinbe; ezután egy negyedórát beszélünk Németországról, annak íróiról és teljesen megelé-gedve Dumas szívvelyes fogadásával, távoznai készül-tem, midőn kérdé tőlem:

— Mit csinál ön Párisban?

— Készülök visszatérni Németországba, a hon-nan jöttem.

— Dehogya, mondá Dumas, ön ott unatkozni fog. Maradjon csak Párisban. Ön segíthet nekem a „Haramják” fordításánál. Akar-e titkárom lenni?

— Hogyan? akarok-e...?

— Nálam fog étekezni és 300 franknyi havi fize-tése leend. Ismétlem, ha szüksége van pénzre, egy óra előre kifizetem.

Aztán meggondolva, a mit mondott, s egy tekintet-vel az íróasztalán heverő Lajos aranyokra, így szólt:

— Boesánat! Nem adhatom meg önnek 300 frankját e hét vége előtt!...

Midőn e részleteket előadom, nem akarok Dumas barátságával kérkedni, melyben e peretől fogva élte végéig részesített, hanem megtisztelni emléket. A mit értem tett, azt sok másért is meg-tetvé ezerszer ama nagylelkű szórakozásával, melyet akkor is tapasztaltam, a mikor 15 Lajos aranyat ajánlott, holott csak 70 frankból állott egész készlete.

Dumas titkára lettem! Ez állásomat megosztám 5–6 emberrel, kik tényleg nem voltak egyebek, mint szolgák és másolók. Dumas körül, kinek pénzbeli hanyatlását mindenki ismerte, kivéve ő maga, egy egész világ heuzsagegett. Mint „Monte-Christo”-ja szép napjaiban mindig rendes asztalt tartott barátjai számára. Rendszerint 10–12-en voltunk az ebédnél a második emelet kis termé-ben. A mindennapi vendégek között volt Dumas-nak egy immár kimúlt gyermekkori barátja, kit ő negyven évi távollétt után egy este a boulevard des Italiens-en talált.

— Nini! te vagy? Hol ebédelsz? mondá Dumas.

— Ma seholsem! válaszolá a másik.

— Nálam fogsz ebédelni! viszonzá Dumas kar-ját barátja karjába téve, ki így vezeté el ezt rue d'Amsterdam-i lakába. Az ebéd után azt mondá: örültem, hogy viszontláttalak. Jéjj el hát holnap is! És őt évig mindennap talált valami indokot barátja meghívására, a nélkül, hogy ennek vala-mely érzékeny oldalát megsértette volna.

Dumas nem szívelheté a dohányfüstöt s legfe-lebb egy kis papírszivart tűrt el ebéd után, és mégis gyöngösesége dacára, folyton füstölésre nógatá régi barátját, tudva azt, hogy iszonyu lehet egy vén pipásnak, ha nem füstölhet.

Róla száz hasonló vonást írhatnék. Telt kezek-vel ajándékozott anyját, hogy nagylelkűsége ren-detlenségéig fajult, mely e különé genie egész életét uralta. A pénz előtte nem bírt becsesül; élénk kép-zelete miatt, mely őt a fantázia aranyos szárnyaival ragadta, nem láthatá dolgait, hogy azok minők voltak. Az élet prózai részei kikerültek figyelmét. Lejárati napokkal foglalkozni, számolgatni, a követelés tartozik közti mérleget elkészíteni és Dumas? Még csak ez kellett volna! Mily össze-geket szerzett és költött el azon nap óta, melyen Pareher 50 frankot előlegezett neki első vaude-ville-jére, melyet 1825-ben Luwen-nal írt! Dumas egy régi korbeli nemes ember gondatlanságával bírt. Később, midőn alkonya beköszöntött, meg-örizte ifjúkori modorát; oly szerencsés volt, hogy ifjúsági ábrándjaiban élt mindvégig. Midőn a nagy tömeg már egy másik istenségéhez fordult, még mindig azt hitte, hogy előszobája tele van kiadókkal és színgazgatókkal, mint a régi jó napokban s nagyon keveset törődött saját házával.

Nem volt ideje az élet apró részleteivel foglal-kozni. Ezeket oly egyénekre bízta, kik el nem hagyták őt, hasonlóan a cipához, mely nem távo-zik onnan, hol zsákmányt érez. Bizonyos napon egyik esedője el akart neki adni egy arany órá-t, melyre semmi szüksége sem volt. Miután csupa irtalomból megvette az órá-t, fizetnie kellett, de nem volt pénze! Se baj! egy váltóval is beírta az. Ez után jött egy láne, aztán nem tudom mi, körül-belől 50 Louisdor érték aranyban. Röviden öt év múlva 60 ezer frankkal tartozott Dumas a házaló kereskedőnek, ki ez összeget szép bankjegyekben kapta meg ama száz ezer frankból, melyet Michel Lévy ezéltt 8–9 évvel Dumasnak fizetett összes műveinek 10 évi használati jogáért.

Mindaz, a mit a híres regényíró tevékenységé-ről írunk, többé-kevésbé valószínűtlen. Amnyi igaz, hogy munkájában vasesztségével leküzdött min-den fáradságot. Éjjel-nappal, minden órában dol-gozott; hasonlított ama nagy olvaszó kemencék-hez, melyek egy évben csak egy napig pihennek. Minden időnyben kora reggel ült dolgozó aszta-lához egy nadrágban s félig nyílt ing alól hatal-mas nyaka és széles melle tűnt elő, mely a halál-lal dacolt! A természet dúsán megajándékozta ez elkényeztetett gyermekét: egy erőszimokkal szita emlékezőtehetséggel, mint könnyű áttekintéssel, melynek nyomán behatolt — mint köznyelven mondani szokták — más bőrbe. Ebben rejlik kedve a másokkal való együttes munkálásra. Egy véletlenül elejtett szó a társaságban, egy színmű vagy regénynek rossz alapeszméje: elég volt arra, hogy képzelőtehetségét működésbe hozza. Agya egy nagy göreb volt, mely absorbeálta a haszon-

gibb, leglátogatottabb és legtöbb életképességgel bír még évek hosszú soráig élni.

Olyan volt tegnap is, mint tavaly. A redouttermek megteltek, s összeszorult a tömeg, melynek egyes részei aztán nem látanak mást, mint a többi részek fejét. Soknak az egész mulatság nem állt máskor egyébből, mint hogy reggelig keresett valakit, a kirel tudta, hogy ott van, és nem találta meg. De most megtalálhatta, ha ott volt, mert a szorongás nem iltott oly mérvet, hogy a fától ne lehetett volna látni az erdőt.

Ez min lig a tömegek báija, hol egyesek elvesznek. A „szép maszkok” által kiválólag kegyelt az, kinek több jut, mint hordoztatni ide-oda a folyton mozgótömeg által, s egy viasz álarétól takart s dominó alatt rejtelmesen szépnak gondolt ismeretlen, vagy gyanított lény társaságában feldekezni meg azokról, kik 22—25 foknyi hőségben olvadoznak.

De a szünórának az idén kisebb jelentősége volt, mint máskor, s mikor megmozdult az emberben az, a mi tisztán állati (mint Hugo Viktor a gyomrot nevező) akkor egyszersmind lecsapít-hatlan mozgalom támadt. Mert a redouttermek érkező helyiségének nagy része eddig ama régi épületben volt, melyet a nyáron lebontottak, s a mi ezenkívül megmaradt, ott nehezebb kiélegíteni a béli vendégeket, mint volt hajdan, mikor öt árpa-kenyér és két hal elég volt hateraz éhezni, mert akkor nem volt szükség asztalokra és székekre.

Ezzel egyszersmind meg van nehezítve ama szeretreméltómaszkok törekvése islkiknek egyik missióját képezi: megvasoráltatni magukat.

A kik torított asztalokhoz jutottak, örültek: a kik a teremben maradtak, szintén örültek, mert kevesebben lettek és szabadabban vehették a lélekzetet.

A farsang tehát legelsőben is egy nagy hullám-veléssel kezdődött, mely a redout meleg termében csapkodott, sőt áradozott is, de kevésbbé veszőlyesen, mint rakoncátlanná vált folyóink, melyek félelmet okoznak mindenfelé, sok helyen pedig pusztítanak.

A hideg idő nem mindenütt bírt velük, jéggát-jait nem tudta gyorsan felállítani, s mire farsang lett, ott vagyunk, hogy árvíz által pusztítottak részére is kell egyet-egyét — túncolnunk.

— Ah szép maszk, — sohajtott az éjjela redout forró levegőjében a kereselyávegylet egyik virgona láb tagja, — mily édes visszagondolni tegnapelőttre, mikor bokáig álltunk a vízben a városligeti tó jégsíkján.

A dolog úgy történt, hogy Haines Jackson kereselyávegylet művészt (mert minden foglalatosság civilizálódik a kereselyávegylet) annyin néztek s bánul-ták, hogy roz szójátékal azt is mondhatnók: tenger volt a városligeti tónál. A jég megrepedezett, a víz fölfakadt, s az eredmény (leszámitva a hurmot és katarrust) az lett, mikép Haines Jackson szombati mutatványait gondos rendőrségünk betiltotta, mert a jég nem volt oly erős, hogy rá lehetett volna veszőly nélkül vinni a közönséget.

Nem is lehet gondolni, hogy most, midőn minden fagyott, mily eleven a főváros. Nem is szólunk azon felszámálhatlan mulatozó helyiségekről, melyek programjait mindenféle színi plakátok hirdetik.

A családoknál az ünnepi ebédek és vacsorák után estélyek és házi bálók kezdődnek, s ezek és a farsang dacára is a hangverseny szintén javában folyt. Pár nap előtt Székely Imre tanítványa, a tehetség Saphier József zongorázott, tegnap a nemzeti zenedében volt hangverseny; ma Steinacker Irma k. a zongoráz az „Európában,” s a budai színház a budai tornaegylet javára van hangverseny.

Ezenkívül az irodalom is figyelő állást foglal el s várja a Kisfaludy-Társaság és Akadémia pályázatainak eredményeit, melyekre elég számos pályamű érkezett.

Szóljunk-e a sok új lapról, melynek az újév

adott életet, s melyeknél még kérdés: meddig élnek?

Irodalmi életünkben egyik fontosb jelenség, hogy Jókainak nemesak nevével találkozunk gyakran, de személyével is az Akadémia és Kisfaludy-Társaság terneiben, hol eddig alig volt alkalmunk látni. Nem régiben az Akadémiában olvasott föl egy szép elbeszélést, csakhamar rá a Kisfaludy-Társaságban Csokonai műveit ismertette régi másolatokból, mert Csokonai művei a nyomtatásban sokban különböznek attól, a mint a költő azokat megírta. A Kisfaludy-Társaság febr. 6-iki nagygyűlésén pedig ismét olvas föl értekezést Hatvaniról, a debreceni híres professorról, kinek ló-lába volt, mert hát tudvalevő dolog, hogy a ki ördögökkel cimborál — mint a professor is — annak van valami pokolbeli jelvénye.

E tudósunkról badarnál badarabb dolgokat beszélnek, minthogy tudományossága nem állt arányban az akkori gondolkozással, s végre is elragadta az ördög, Jókai a tudomány szempont-jából szoland Hatvaniról, s erre nézve sok érdekes adatot kapott.

Másrészt politikai életünkben is megkezdődik az elevenség. A közös kormány tagjai már Pesten vannak, a delegációk újra fölveszik a fonalat, hol az ünnepek előtt elhagyták. Az országgyűlés is holnap már ülést tart, s legelőször az unjonozási törvényjavaslatot fogja tárgyalni, mely hihetőleg ismét hevesebb vitára ad alkalmat.

Vegyes közlemények.

— **Történeti naptár.** *Január 12.* Schlegel Frigyes K. W. német író, meghalt Drezdában, 1829. Dornavatterai útközött, 1843.

Január 13. Bazaine Pierre Dominique, orosz tábornagy, szül. Seyben, 1783. — Bayle Antal Lőrinc orvosíró, szül. Vernetben, 1793. — Beuernfeld Ede, német színművész, szül. Bécsben, 1802. — Hollán Ernő államtitkár és képviselő, szül. Szombathelyen, 1824. — Ferrand (Schulz Ede) német író, szül. Landbergben, 1813.

Január 14. Alvinczy, osztrák tábornok, La Favoritánál a francia köztársasági seregektől vereséget szenvedett, 1797. — Babó Ferenc József Mária, német drámaíró, szül. Ehrenbreitsteinben, 1756. — Alexander dom Jacques, gazdászíró, szül. Orleansban, 1653.

Január 15. Grillpartzer Ferenc, ismeretes német író, szül. Bécsben, 1799. — Kármán József, magyar író, szül. Losoneon, 1771. — Viber József püspök, meghalt 1866. — Viktor György, Waldeck hercege, szül. 1831.

Január 16. A francia nemzeti convent XVI. Lajos francia királyt, késő éjjel, egyetlen egy szó-többséggel (721 szavazat közül 361 szóval) halálra ítélte, 1793. — Melancthon Fülöp, Luther Márton társa a reformáció terjesztésében, szül. 1476.

Január 17. Bassewitz Magnus Frigyes, porosz államférfi, szül. Schönhofban, 1773. — Alfieri Vittorio gróf, olasz drámaíró, szül. Astiban, 1749. — Grämeisen Károly, német író, szül. Stuttgartban, 1822. — Bazancourt Jean francia tábornok, meghalt Párisban, 1830.

Január 18. Anquetil du Perron Ábrahám, jeles francia orientalista, meghalt 1805. — Pálfalvai útközött, 1849. — Miksa mexikói császár holtteme ünnepélyesen eltemettetett Bécsben, 1866.

— *[Babonás fogások az egészségre nézve.]* — Szent Antal napját megelőző este a falu végén nádból tűz rakatik és a ki az orbáncól, az ugynevezett szentantali tüztől ment akar lenni, a lángoló tüzet háromszor ugorja keresztül.

— *A kin igen sok kelés vagyok,* egy keresetlen abroncsot elővesz s kimegy a keresztuttra s azon kilenceszer keresztülbuva, hátrafelé elhajítja híven, hogy a ki azt felveszi, arra száll a rut nyavalyja.

— *Török-gyulladáshoz szenvedő egyén a lármázó kecske-békat tarisznyába kötve horlja nyakában.*

— Nyavalya, vagyis nehéz kór ellen a fecsekszív és a szent-györgy-nap előtt fogott kigyó nyakban hordozása legjobbnak tartatik.

— *Hidegtelek* ellen, a hányszor a hideg kilelte, rovásra kell vágni és egy utazónak szekerére dobni. Levél békának a nyakban hordozása. Addig élen maradni, míg az egyik hidegtelestől a másiknak ideje eljön.

— *Csimörben* megmeredt nyakra, következőleg olvasni, kenegetvén mindaddig, míg ezen olvasás tart: „No te nyak-göres, egyen meg egy kutya, ha egy meg nem ehet, egyen meg kettő, ha kettő meg nem ehet, egyen meg három!” ugy sorba tizenkettőt; ekkor végetül: „ha tizenkettő meg nem ehet, egyen meg az egész világ kutyája.”

— *Podogris* lábakat egyenlő mennyiségű borsó lenese, paszuj és kását főzven meg, ezen a beteg megpárologtadják, a főzetet ezután kereszt-utrá öntik, azt híven, hogy ki azon leghamarább keresztül megy, a nyavalyát öröklő, a beteg pedig meggyógyul.

— *A részeges* embert, hogy józanságra tereljék, gondolván, hogy a rontás bekövetkezik, megemlíthető a bánás: Azon pálinkáspoharat, melyből inni szokott, tömjénnel megfűstölök. — A részeges neje, férjének gatyaráncába tormát és fokhagymát varr. — Keresetlen sóprón szűrjük meg a pálinkát, leghalálósabb ellenségét kinalják meg először az italból. — Fecse- és gólya-szívet porrá törve, varangyos-békan állott pálinkában adják italul; végre még megemlíthető az, hogy eltejtvet por-ként vagy pedig annak levét adják be a pálinkában, ha pedig nő a részeges egyén, gyógyszer: idegen koldus botjával hatalmasan megverni.

— *Szömölcsös orvoslása:* azt szalonnával megkenni s a szalonnát a koldusnak adni, vagy pedig a legnagyobb szömölcsöt fölött egy selyemecmúra kilene göresöt kötnek, azt a esurgóba ássák, híven, hogy ha az elrohad, a szömölcsök is lehullanak.

Közlő: *Szántay Aladár.*

— *[A halálig szerettek.]* A kitünő jelességű hollandi festő, Vega Kornélnak kedvese, az 1664. Harlem-ben dühöngő dögvészétől megbetegedvén, a kétségbeesett szerelmesnek minden törekvése dacára is a közkórházba vitetett. Az idevaló belépés a betegekben kívül mindenkinek halálbüntetés terhe alatt meg volt tiltva. Veganak azonban sikerült értesíteni arról, hogy kedvese hol fekszik és küzdött a halállal; tehát az ablakhoz ment, a honnan festő pálcájával ágát elérhető és ennek végét megcsokolá, a melyet a halalkló alkaihoz szorított. Vega, a kedvesétől megmérgezett pálcát megcsokolá és még az este ő is halva volt.

— *[Rodier Károly.]* A hírneves francia író és költő Rodier Károly betegben feküdt. Barátai és hozzátartozói, kik ágát körülállták, azon voltak, hogy a betegség szerencsés fordulására való biztatással súlyos helyzetét véle felejtessék. „Mind az, barátaim, nem ér semmit sem, az én időm elkövetkezett. Még eddig soha sem tudtam a nevemre megfelelő rimet találni, mint épen most: Rodier — *hodie!*” És csakugyan még az nap meghalt.

* *(A világ legszebb asszonya)* francia és olasz írók szerint, Petrarca kortársa, Vignier Paula volt. E nő a természet rekeműveként esetelik. Szülővárosában, Toulouseban nem mutatkozhatott anélkül, hogy mindig egész sereg férfi és asszony, ifju és leány ne kísérje. A toulonsi parlament zavargásoktól tartott s ezeket nem bírta másképp elhárítani, mint az által, hogy meghagyta Paula kísássonynak, miként sohase jelenjék meg nyilvánosan fityolozatlanul. E miatt, t. i. hogy a legszebb nő láthatásától megfosztatott, a nép nagyon felzúdult s erőszakkal fenyegetőzött. A parlament tehát most azon rendeletet boesátotta ki, hogy Paula hetenként kétszer fityol nélkül jelenjék meg ablakában, Paula panszt emelt ezen kényszer ellen; panaszára barátságosan feleltek, anélkül azonban, hogy hederítettek volna rá. Vignier Paula egész 80 éves koráig megtartotta bájot

ez volt eddig, Franciaországba 1837-től 1855-ig mintegy 18,803,585 frank árut vittek be, 1855-ben az Angol- és Franciaországba bevitt gyöngyházak legalább is hat millió állat életébe kerültek. Tulzást nélkül állíthatni, hogy a gyöngyhalászat jelenlegi kiterjedése mellett évenként huszmillió gyöngytermő kagyló fogatik ki, melyekből körülbelül négy millióban van gyöngy. Ha ezer közül csak egy tartalmaz is értékes gyöngyöt, évenként az huszezeret tesz. A kagylóknak így tetemes számban történő megsemmisítése természetesen a gyöngyök gyűrlését vonja maga után. De ha meggondoljuk, hogy a forró földközi óceán kagylói mily roppant szaporodást mutatnak, ha ismerjük azon szélesen terjedő birodalmat, hol szállásolnak, ha tudjuk, hogy mily régen és még ma is mily nagy nyeresémmel üzik a gyöngyhalászt: gondolni sem lehet a gyöngytermő kagylóponkok végképen kimerülésére, habár azt sem tagadhatni, hogy ezen társas állatok életében is van ár és apály, melyek sokszerű oka eddigelé még nem volt kifürkészhető.

De térjünk vissza a halászokhoz. Ha a halászok a kagylókat a partra hordták, kitergetik a homokon s egy hétig a napon hagyják állni. Ez idő alatt az állatok elhalnak és egyszersmind oly dögvészes büzt gerjesztenek, hogy közelükben nem maradhatni. A megmérgezett levegő következtében forróház keletkezik, mely sok szegény halászt örök álomra szenderít.

Az elrohadt állat teknői önkénytelenül kinyílnak, s most a halász a gyöngyök kereséséhez fog, melyek vagy az állat húsában rejlenek, vagy a teknő belső állományába tapadtak. A zsákmány azonban nem mindig jövedelmező. Néha a megcsalott buvár tízével, huszával hányja a kagylót vissza a tengerbe, míg egyet talál, mely gyöngyöket rejt. A gyöngyöket s a használatra való gyöngyházakat gondosan félrearakják, de az összehalmozott kagylókat még a közelből és távolból összesereglett szegényebb emberek újra meg újra megnézegetik, ha vajjon nem találhatnak-e egy eltévedt gyöngyöt.

Lassankint új élet özönlik el a halászyarmaton a megérkezett kereskedők által. Most a gyöngyök nagyság szerinti osztályozásához fognak, mire különböző nagyságu lyukakkal ellátott rostákat használnak, melyeken a gyöngyöket keresztülboesztják. A legapróbbak, melyek *gyöngyponok* mondatnak, suly szerint, míg a nagyobbak, melyek mozyorónyiak, egyenkint adhatnak el.

Az adásvevés megtörténte után a sajkák viszatérnek, némelyek több halottat és beteget vivén magával, mint gyöngyöt, mert: „A gyöngy könnyű jelent.”

Többé-kevésbé hasonló módon üzik a gyöngyzedést a már említett helyeken is, mint Ceylonban, csak hogy néhol a buvárok a harangot használják, melyben huzamosb ideig képesek a vízben maradni.

(1. ábra.)

Azon kagyló, mely a gyöngyöt termi, *gyöngytermő gyöngyőr* (első ábra, melegrina margariti; era) nevet visel. Héja kétketknőjű, fogatlan zárral, egyenlő, kerekded, lemezes teknővel. Színe zöldes barna, fehér sávokkal. Hogy az ember többre beesüli az idegent, mint a hazait, a gyöngynél leginkább láthatni. Csak a tengerből vettettek bírnak rá nézve értékkel, míg a honi folyókban rejloket kevésre beesüli. A *gyöngytermő gyöngyőr* (2-ik ábra, unio margariti fera) ugyanis, mely Észak-Európának hogyi patakaiban és folyóiban, névszerint, Angol-, Német-, Cseh-, Francia-, Orosz-, Svédországban stb. fordul elő, nem kevésbé szép gyöngyöket szolgáltat. Szászországban az Elster vízében 1621. év óta rendszeresen üzik a gyöngyhalászt. A halász az

egész vidéket tíz kerületre osztja, s évenként, ha a szénatakarítás ideje elközelgetett, egyet zsákmányol ki. Minden egyes kagylót kivész a vízből, s gondosan megvizsgálván, azt a benne található

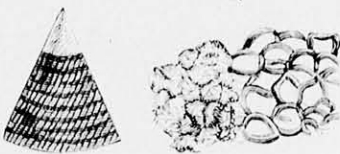

(2. ábra.)

gyöngyöt megfosztja, és aztán ismét visszahelyezi a vízbe, azon reményben, hogy annak utódai tíz év múlva hasonló gazdag ajándékban fogják őt részesíteni.

De hogyan terem a gyöngy? Vajjon az állat saját gyönyörűségére vagy ékítésére készíti-e azt? A gyöngy a kagylónak minden részében található. Néha mint kis golyó jelentkezik az a héj belső lapján, néha az állat köpenyébe burkolódik, sokszor pedig a zsigerüregbe veszi magát. Állományára nézve ugyanazon mésztömegből áll, mely a héj belső részén a gyöngyházréteget alkotja, mivel egyszersmind azon nézet is meg van cáfolva, mint ha a gyöngy az állatnak nem termékenyített és lassankint megkeményült petéje volna. Ha az állatba veszelőhöz idegen anyag furakodott, utolsó szükségében, miután annak eltávolítását hasztalan erőlködött, azt mészállományval vonja be, melyet köpenyéből készített és ezen befalazott jövevény a gyöngy.

A gyöngy származásának ezen módját mutatja annak alkotása (3-ik ábra nagyítva). Az idegen

(3. ábra.)

test vagy egymáson fekvő héjaktól, vagy finomul bordázott és réteges sejtektől záratik be. Okul a héj megsértése szolgál, melyet az állat el akarván hártatni, befalazja a lyukat, s ezen folt a gyöngy. Minthogy a sértés rendszeren esetleg és kívülől döngölés vagy ütés által történik, a gyöngy beljében idegen tárgy nem található; de ha a héj megsértésén élő állat eszközlötte, mely ott amaga számára szállást akart nyerni, a gyöngybe eleven betemetődik.

Újabb vizsgálódások nyomán állításunk teljesen bebizonyult, s különösen *Küchenmeister* és *Zittou* hozták nyilvánosságra, miszerint egy rovar (atax ypsilophora) picit alakju hozza létre a gyöngyöt.

Három becses ékszer ajándékozott a természet az embernek, a m. az aranyat, drágaköveket és a gyöngyöt. A két előbbi művészi kezek által nyer fényt és életet, míg az utóbbi sötét lakából teljes díszében lép elő. A gyöngy mészből és szaruanyagból levén összetéve, alakjának és utánozhatlan fényének köszöni becsét. Kleopátráról, Egyiptom királynéjáról beszélnek, miszerint ő egykor Antóniussal fogadott, hogy ennek gazdag lakomáit még gazdagabbakkal mulja felül. Győzelemittasán ült Antónius a Kleopátra asztalához s mosolygott az cledetek silányiságán. Ekkor a királyné egy csésze ecetet hozatott, föl-ékéből egy csodaszép gyöngyöt vetett és oszlattat fel abban, s az ecetet megitta. Midőn a másik gyöngygyel is hasonlóan akart elbánni, *Lucius Plancus*, mintitő bíró megragadta kezét s Antóniust fogadásvesztettnek nyilvánkozatta. Ezen sokszor ismételt elbeszélésben legalább az egyik nem igaz, hogy t. i. Kleopátra a gyöngyöt teljesen felolvadva itta volna meg. Mihelyest a gyöngy ecetbe tétetik, buborékok szállnak fel abból, melyek szénsavanyúnál nem egyebek. A szénsavany a gyöngyben mészszel van összekötve s az ecet által azon összekötötés megsemmisül, a szénsavany kiüzetik, s az ecet a mészszel egyesül. Ezen egyesülés fel van az ecet-

ben oszlova és meg is lehet inni, de a másik anyag, mely a szénsavas mészszel bensőleg egyesülve van, a fehér, szarunemű állomány, visszamarad. Az egész monda a régieknek azon hiedelmére viheto vissza, miszerint az ecetnek roppant oldó ereje van.

A gyöngy szép fénye a vékony rétegek egymáson fekvésének következménye, melyek egyenkint átlátszóak, de tömegesen a fényt visszavetik. Az idővel a gyöngy fénye is hanyatlak, s a nedves helyeken tartott gyöngy megpurhásodik. A római bazilika alapjainak ásásánál 1544. február 4-ikén Stülicho leányainak sírboltjára akadtak, kik mindketten Honorius császár mátkái voltak s császári ékekkel temetettek el. Ékszerük közt 53 gyöngyöt találtak, de a melyek annyira meg voltak rongálva, hogy az ujjak közt szétporlottak.

Régóta gondolkoznak szerezken, melyeknél fogva a régi gyöngyök eredeti színét visszaadni lehetne. A galamb- és tyúkbegyőről és gyomorrról mondják, hogy azok ilyen erővel bírnának. De ezen szerek sava semmivé teszi a felső rétegek mesztét s a puha szarutömeget hátrahagyja. Ékszereseink jól tudják, hogy a régi gyöngyök lehámlanak s eredeti üde fényüket visszaszerezhetetlenül elvesztik.

Legkedveltebb színe a gyöngynek a tejnemi ezüstfehér szín. A zöldes vagy vörösés csillámuak nem állnak oly beesben.

Keleten a sárgás fényű gyöngyöket nagyra becsülik, mint a melyek az izadás romtó hatásától kevesebb szenvednek. De mindamellett ott is legbeesőbbek a fehérek. *Tavernier*, a híres ékszerész, ki a XVII-ik században Ázsiát beutazta, azt mondja: „Mindig úgy találtam, hogy a keletiek az igen fehér kenyeret, az igen fehér gyómantot, az igen fehér gyöngyöt s az igen fehér nöket kedvelik legjobban.”

A Kleopátra gyöngyén kívül, melynek értéke állítólag 300,000 tallert volt, nevezetes még az, melyet a velencei köztársaság a török szultánnak ajándékozott és 100,000 tallérra becsülték. II-ik Rudolf császár koronájában is volt egy gyöngy, mely nagyságban megközelíté a muskotály körte. IX-ik pápa egy velencei ékszerésznek 88,000 tallert fizetett egy gyöngyért; II-ik Filöp is kapott ajándékba egy galambtojásnyi gyöngyöt, miáltal 680,000 aranyat érő kincshez jutott.

Egy hét története.

(Jan. 9.)

(K.) Bál előtt és bal után vagyunk.

Hanem hát nekünk könnyű Carneval hercegek udvarolni, mert ezek a farsangi napok általában vidámak mindenkre nézve, ha nincs két-három eladó leánya. De családapák tökéletesen elkészülnek hushagyó keddig annyira, hogy hamvazószerdánhamvat önthetnek fejükre. Ezek aztán azok a mormogó, dünyögő lények, kik a farsangi vigalnak zajába bele dörmögnek, bolondságnak mondanak mindent mindaddig, míg végre meggyőződnek a dolgok komoly oldaláról is, midőn az érszénybe kell nyulni.

Hihetőleg e mormogó had sorából származott az indítvány, melyet azonban csak lappangva terjesztenek, s mely így szól: „E komoly időkben színjék meg minden vigalom.” Az igaz, hogy elég komoly napokat élünk, de voltak komolyabbak is, s az ember kedvtelés még sem talált zablára. Mi szintén élünk át nagyon komoly napokat, mikor az emberiség csak úgy vigadt, mint midőn mi is velük vigadtunk.

De fogunk mulatni és táncolni most már a franciák javára is.

A farsang, kezében a jótékonyaság perselyével, jelent meg, s legelsőben is a nöegyleti álarcos bábra hivatott.

Azok a tiszteletré méltó maskarák, melyek most oly esődesen behuzázzák magukat dominójukba s anyai vagy gardedámi lényüket csupán az örkődés által nyilatkoztatják, egykor szintén őrizettek voltak ezekben a nöegyleti bálokban, mely elemi és gyakorló iskolája a pesti álarcosoknak; logró-